

skih žena ocjenjuju kao neko pomodarstvo.

— To su 'švapska posla' — govorili su oni.

Ali, takve ocjene brzo su pale u vodu jer je broj žena u Sarajevu koje su prigrlile smučarski sport rastao iz godine u godinu...

»Šmučale smo se kako smo znale, nastavila svoje kazivanje Jelena Dopuda. Trajalo je sve to tako dok nije došao Nande Majnik. Negdje u isto vrijeme naučila je da smuča i naša poznata smučarka iz Sarajeva Abida Karahasanović na 30-dnevnom sokolskom tečaju u Rateče—Planici u Sloveniji, 1931. godine.

Slijedećih godina ja sam se smučala i na Crepoljskom, na Trebeviću i na Jahorini, jer sam bila i članica planinarskih društava... Abida Karahasanović je, radeći kao nastavnica u Prvoj ženskoj gimnaziji u Sarajevu, nagovorila neke profesorice iz svoje škole da podu s njom na smučanje. To su bile: Bosa Ljepava, Vukica Ilić, Gina Huša. Abida je bila član Planinarskog društva 'Romanija' i na takmičenju 1931. godine na Jahorini bila je pobjednica među smučarkama. Žensku grupu toga društva vodio je tada Mišo Jokanović...»

Nisu u tom vremenu »mirovali« ni muškarci. Sve više je bilo kurseva i smučara.

»Kad sam 1930. godine napokon ostvario svoj san i kupio skije, kaže Franjo Kanta, odmah sam se prijavio na kurs koji je vodio Josip Sigmund. Kurs je održan iznad Jezera, a trajao je sedam dana. Posebnu atrakciju za nas polaznike predstavljala je vožnja prema potokom po mjesecini. Nakon ovoga, kursevi su počeli da se organizuju i na Jahorini.«

Sve ove aktivnosti najavile su značajan događaj u istoriji smučanja u Bosni i Hercegovini. Naime, 12. decembra 1930. godine osnovan je Sarajevski zimsko-sportski podsavez za Drinsku, Zetsku i Vrbasku banovinu, u koji je učlanjeno pet sportskih društava i klubova: »Romanija«, »Slavija«, SKI-klub, Društvo planinara Bosne i Hercegovine i »Kosmos«. Na konstituirajućoj sjednici Podsaveza, održanoj u Oficirskom domu, za prvog predsjednika izabran je kapetan V. Grahovac.

Na svom prvom sastanku Podsavez je usvojio program rada i u cilju unapređenja smučarskog sporta donio odluku o hitnom održavanju kurseva

skijanja na Jahorini za građane i u Kalinoviku za vojsku. »Romanija« je preuzela organizaciju »škole skijanja« omogućavajući budućim skijašima da kupe i opremu, i to »skije i kompletno odijelo sa kapom po cijeni od 1.000 dinara, a na otplatu po 100 dinara mjesečno u deset rata«.

Podsavez je održao sastanak i 16. decembra 1930. Uz odluku o održavanju prvog zvaničnog kursa skijanja u Sarajevu, donesena su prva Pravila o verifikaciji takmičara i Pravila održavanja javnih priredbi. Podsavez je odluku objavio ovako:

»...1. Prvi kurs skijanja u Sarajevu

Preko novogodišnjih praznika Podsavez priređuje dva osmodnevna skikursa na Jahorini planini sa središtem u planinarskoj kući Društva planinara »Romanija«. Prvi kurs započinje sa radom na dan 25. decembra 1930. godine u osam sati ujutro. Zvaničan odlazak je 24. ovog mjeseca sa stanice Bistrik u 13.30 sati i putuje se do stanice Pale, a odatle na skijama i pješice preko Bistrice do planinarskog doma. Trajanje hoda sa odmorom na Bistrici bez forsiranja četiri sata.

Svršetak prvog kursa je na dan 1. januara 1931. go-

dine i toga dana se učesnici kursa vraćaju navečer u Sarajevo. Za drugi kurs raspored će se naknadno javiti. Nastavnik i rukovodilac prvog kursa je Misić, kome se imaju za vrijeme trajanja kursa svi učesnici najstrožije pokoravati, kako bi uspjeh kursa, koji je po vremenskom trajanju dosta kratak, bio što bolji.

Taksa za prijavu polaže se odmah i iznosi 30 dinara. U slučaju da prijavljeni član izostane od kursa, taksa mu se ne vraća. Prijave se primaju do označenog dana od 8-12 i od 3-6 sati poslije podne. Društvo planinara »Romanija« učinilo je sa svoje strane sve da uspjeh kursa bude što bolji pa je pristalo da daje svakom učesniku skikursa potpuni pansion (stan i hrana) za 40 dinara. Za svakog učesnika osigurana je dobra, topla i ugodna postelja bez obzira na broj izletnika. Hrana: doručak-čaj sa hljebom i maslacem; ručak-čorba, meso sa varivom i hljeb; večera — isto bez čorbe. Osim toga svaki učesnik kursa može poručiti posebna jela prema utvrđenom cjenovniku. Učesnici koji ne žele da se zajednički hrane plaćaju za stan dnevno 10 dinara.

Pošto je sinijeg na Jahorini planini neposredno oko doma visok preko po-

la metra, to je održavanje ovog kursa jedinstvena prilika da se što više naših planinara osposobi da uzmognu i zimi još lakše nego usred ljeta posjećivati naše prekrasne planinske gorostase.

2. Verifikacija

Na javnim sportskim priredbama mogu učestvovati samo verifikovani takmičari. Uz prijavnicu treba priložiti jednu fotografiju i 10 dinara. Verifikacija ima važnost dvije godine.

3. Javne priredbe

Prema Saveznim pravilima mogu podsavezna društva priređivati javne sportske priredbe samo po odobrenju Podsaveza...

Tri prve odluke Podsaveza predstavljale su krupan korak u organizovanom razvijanju skijaškog sporta u Sarajevu. Plodovi intenzivne aktivnosti brzo su ubrani, jer su na bijele terene Pala, Jahorine i Bjelašnice gotovo svakog vikenda izlazili brojni smučari. Domaćim takmičarima često su se pridruživali i gosti iz Beograda, Zagreba i drugih mjesta, koje daljina nije sprečavala da bar dan-dva uživaju u prekrasnim zimskim pejzažima sarajevskih planina.

Na kraju svoje prve sezone Podsavez je donio popularan proglas. Objavi-

le su ga sve ondašnje novine:

»Skijaši! Bijele, sunčane i blistave padine Jahorine, Bjelašnice, Ozrena i Romanije željno Vas očekuju! Ne propustite ni jednog slobodnog dana! Ostavite grad i dodite na planinu. Tamo je mjesto za Vas!«

Već tada je bila vidljiva sve snažnija aktivnost svih sarajevskih klubova i društava, tako da klupska takmičenja više nisu predstavljala nikakav rijetkost.

Prva zvanična »utakmica« Podsaveza trebalo je da se održi februara 1931. na Palama, ali je otkazana zbog nedostatka dobrog snijega. Međutim, pozdravljajući brojne gledaoce, takmičari su umjesto zvaničnog nadmetanja održali egzibicioni trening, na kome su ljubiteljima smučanja demonstrirali sve ljepote mladog i atraktivnog sporta.

Do kraja ove sezone održana su klupska takmičenja »Romanije« i »Slavi-

Bogomir Ružička piše:

»Podsavez preuzima za-datke da se smučarstvo razvije u sportskom i takmičarskom pravcu. Pokreće se sekcija za podizanje stručnih kadrova (tokom 1931. godine održano je 8 smučarskih kurseva za os-

posobljavanje stručnih kadrova), vodi se akcija za omasovljenje osnovnih organizacija i formiranje novih.

Prvo zvanično smučarsko takmičenje Sarajevskog zimsko-sportskog podsaveza održano je 8. marta 1931. godine na Velikom polju (Igman) u trčanju na 30 kilometara. Održavaju se i društvena takmičenja, a 8. marta 1931. godine PD 'Romanija' organizuje na Jahorini prvo takmičenje po kategorijama, na kojem prvi put nastupaju i žene. Pobjednica na ovom takmičenju bila je Abida Karahasanović-Kadić, koja je ujedno prva Muslimanka-smučarka...«

»Da, bila sam član 'Romanije', priča Abida. Brzo sam zavoljela skijanje, ali je početak bio vrlo težak. Završila sam kurs u Sloveniji, u Ratečama ispod Planice. Kada sam prvi put stala na skije mislila sam da to nikad neću savladati. Padala sam, ustajala, pa opet padala. Tako iz dana u dan, čitav mjesec. Međutim, položila sam odlični i u Sarajevo se vratila s dobrim znanjem i velikim oduševljenjem. Ali, tamo, nove teškoće: ne shvatanje sredine, tradicija, mišljenje da sport nije za žene. Muslimanke su nosile zar, a malo ih je bilo koje su išle na skijanje.

Ja, kad bih pošla na Bjelašnicu, na primjer, iz kuće bih izašla u zaru, sa bratom. On je nosio skije i ostalu opremu. Tako niz mahalul, niz Kovače, pa kroz Čaršiju, i u tramvaju. Onda u voz, do Pazarica. Čim udemo u voz, ja skinem zar. Ispod sam već bila u skijaškoj opremi.»

Abida Karahasanović je učesnica i »prve utakmice sarajevskih dama u skijanju«, prvog samostalnog takmičenja žena, koje je održano na Palama 19. februara 1933. godine.

»Pale su tih godina predstavljale centar skijanja, dok se na Jahorinu išlo mnogo manje, kaže Abida. Do Pala smo putovali 'čiom', a vraćali se na skijama preko Buloga, što je uvijek predstavljalo poseban događaj. Paljani su dobro znali šta je skijanje. Međutim, iako su do ove prve 'utakmice sarajevskih dama' vidali žene na skijama, takmičenje je za sve predstavljalo senzaciju.»

Nadmetanje na stazi dugoj četiri kilometra bilo je veoma zanimljivo. Dvanaest učesnica publika je srdačno pozdravila.

»Za vrijeme takmičenja svirala je vojna muzika, sjeća se Abida. Svaku takmičarku gledaoci su oduševljeno nagrađivali snažnim aplauzom. To nas je hrabrilo na dosta teškoj

stazi koja je bila podijeljena na tri jednaka dijela-uzbrdicu, ravnicu i nizbrdicu. Sve takmičarke su uspješno stigle na cilj. Tri najbolje nagrađene su bronzanim plaketama i posebnim darovima. Prvoplasirana je dobila skije, drugoplasirana pudriferu, a trećeplasirana bocu kolonjske vode...»

U svojim sjećanjima Boban Ilić je zapisao da je pobjednica ovog takmičenja bila Abida Karahasanović, ispred Zite Pečl i Dese Hrisafović.

«Ne, poredak je bio drugačiji, tvrdi Abida. Na Palama je pobijedila Dese Hrisafović, koja je na svečanom proglašenju dobila skije, a ja sam kao drugoplasirana nagrađena pudriferom, koju kao vrijedan i rijedak sportski trofej i danas čuvam...»

Abida je zadržala u sjećanju i imena pionirki ženskog smučanja u Sarajevu.

«Bila je tu Dese Hrisafović, pa iz moje škole Bosna Ljepava, Vukica Ilić, Gina Huša... Bile su tu i Dese Kalember, Nada Zon, Dana Tadić, Gonda Terek, Mira Vasiljević, profesorića Jelka Đurić... Bilo nas je podosta...»

Ovom nizu Jelena Dopuda dodala je još nekoliko imena: Jelena Knežević, Nenvenka Kovačević, Dara Krnjević, Dese Besa-

rović, Elza Hurat, Lenka Kaluderčić, Ljubica Vojnović, Stefica Koritnik, Nenvenka Vojnović, Milica Obradović, Fanika Komosar, Ljuba Đurić...

Događaji su tekli, aktivnost bujala. Samo tri mjeseca nakon osnivanja, 15. aprila 1931. Upravni odbor Sarajevskog zimskog sportskog podsaveza, analizirao je svoj rad i zaključio da su na planu organizovanja i popularisanja zimskih sportova postignuti zavidni rezultati, ali da sami takmičari još pokazuju vidne nedostatke u izdržljivosti i brzini.

U ovoj godini, 7. juna u Ljubljani, održana je i Skupština Jugoslovenskog saveza zimskih sportova, kojoj je prvi put prisustvovala i delegacija Sarajevskog zimskog sportskog podsaveza. Skupština je izrazila spremnost da pomogne razvoj smučanja u sarajevskom regionu. Odлучila je, pored ostalog, da se angažuje Norvežanin Hansen u akciji projektovanja i izgradnje prve skakaonice na Palama. U pripremama realizacije ovog zadatka formirana je posebna komisija. Sarajlijama je obećano da će u narednoj sezoni grupa najboljih takmičara iz Slovenije gostovati na terenima

Sarajevskog podsaveza. Uz to što je na ovoj skupštini Podsavez dobio prve savezne sudije (Dušan Tadić, Stjepan Bek i Jovo Radomirović), u Jugoslovenski savez zimskih sportova delegirao je dva delegata — Tadića i Flečera.

Iako aktivnost nije prekidana ni tokom ljeta, iako su rezultati bili sve zapazljiviji, na Skupštini Podsaveza 22. novembra 1931. godine, razmatrana su dva goruća pitanja: nedostatak instruktorskog kadra i organizacija tečajeva. Donesena je odluka da se zbog malog broja učitelja dozvoli u naredne dvije godine vojnim instruktorima, kao i onima koji su kvalifikacije stekli u nekoj drugoj zemlji, da rade kao učitelji skijanja. Teškoće su se, međutim, i pored velikog entuzijazma gomilale. «Romanija» nije održala planirani kurs, a sve češće je dolazilo do nesporazuma i u organizaciji rada klubova i društava, posebno u rješavanju njihovih statusnih pitanja u gradu. Do izražaja su u toku sezone došla i sporna pitanja prevoza tramvajima, čija je uprava 5. januara 1932. izdala sljedeće saopštenje:

«Smučari sa smučkama mogu se voziti uvijek u prikolicama. Ulazak je iznimno na zadnju platformu gdje je i mjesto za ski-

je. Izlazak je također na zadnja vrata. Za skije se plaća karta kao i za prtljag. Kad ne nose skije smučari se mogu voziti u motornim kolima... Mole se smučari da se ove odredbe drže kako bi se izbjegli nesporazumi.»

Nesporazuma je, naravno, bilo. Ali, sve to, na sreću, nije usporilo razvoj smučanja u Sarajevu. Naprotiv, o zimskim sportovima se sve više priča i piše, zimski sportovi sve više osvajaju omladinu.

Događaju se «važne sitnice»: dr Zon drži predavanje čija je tema «Zimski sport i zdravlje», a na smučarske terene stižu moderne skije sa vezovima i ljeskovim štapovima po cijeni od 320 dinara. Pojavljuju se prvi put i masti za skije, tako da su se nova takmičenja s nestrpljenjem očekivala.

Prvo, planirano za 17. januar 1932. na Palama, nije održano zbog loših vremenskih uslova. Smučari su se ponovo okupili četrnaest dana kasnije, ali na Goljoj Jahorini. U trci juniora na šest kilometara učestvovalo je osam takmičara. Kod seniora na petnaest kilometara bilo ih je deset, uz trojicu van konkurencije. Odlukom ljekara jednom takmičaru je zabranjen nastup, a dvojica su odustala. Najbolje vrijeme postigao je

Bek. Planirana je i treća trka — trka članica, ali je zbog slabog odziva otkazana.

Naredni »zbior« sarajevskih smučara u ovoj sezoni održan je na Palama 14. februara. Vrijeme je bilo sjajno, staza duga, konkurencija jaka. U trci na 18 kilometara na relaciji Pale — Rakovac — Podvitez — Pale, nadmetalo se 26 takmičara, a pobijedio je Šefar sa vremenom 2 sata 42 minuta i 12 sekundi. U ekipnoj konkurenciji najbolja je bila ekipa »Romanije«.

Tragovi aktivnosti, ne samo u ovoj godini, dosta su blijedi. Negdje nedostaje ime, negdje prezime, ponegdje rezultat ili drugi važan podatak. Međutim, ono što je nepobitno i mnogo korisnije od brojki je činjenica da je smučarski sport u Sarajevu u tri desetine godina razvio duboke korijene iz kojih će brzo izrasti i talentovani takmičari i dobri učitelji.

Jedno s drugim je išlo i razvijalo se.

Podmladak se kalio. Posebno u »Romaniji«, koja je za najmlađe organizovala kurseve na Betaniji, Koševu i padinama Trebevića. Kad bi ponestalo snijega krenuli bi do Pala, ali ne i dalje, jer su dječaci učili svoje prve korake

pod strogom kontrolom učitelja i ljekara.

Na kraju kurseva »Romanija« je 21. februara 1932. na Betaniji na stazi dugoj pet kilometara organizovala laganu »utakmicu« za podmladak.

Istog dana, prvi put u Sarajevu, zabave radi, skijaši su krenuli u »lov na lisicu«. Na stazi od Pašinog brda do Betanije najuspiješniji je bio R. Vasiljević koji je na cilj donio živu lisicu.

Petnaestak dana kasnije (6. marta) SK »Slavija« je organizovala međuklupsku štafetnu trku na 3 x 10 kilometara za prvenstvo Sarajeva. Bila je to prva štafeta trka u Sarajevu. Pobijedila je ekipa »Romanije«, čija su tri člana u zanimljivom nadmetanju najbrže savladala dionice od po deset kilometara.

Posljednje takmičenje u ovoj sezoni održano je 13. marta na Jahorini. Na stazi dugoj pet kilometara takmičili su se članovi mladi od osamnaest godina.

Krajem godine, u decembru, prvi put je na Jahorinu organizovano došlo na pripreme jedno smučarsko društvo. Bili su to članovi Zagrebačkog smučarskog društva koji su 14 dana boravili na ovoj planini trenirajući zajedno sa takmičarima iz Sarajeva.

I 1933. godina počela je u znaku međuklupskog nadmetanja. Prvo takmičenje, zakazano za 22. januar, nije održano zbog neregularne markacije i netačno izmjerene staze. Umjesto prvenstva Podsaveza, održana je klupska »utakmica« SK »Slavija«. Kada je počela »utakmica« ustanovljena je velika greška trasera: staza je bila kraća za četiri kilometra. Na ovoj priredbi, uz slabe rezultate, zabilježen je i podvig jednog takmičara koji je polovinu staze, velikom upornošću i srčanošću, savladao na jednoj skiji, jer mu je druga bila polomljena.

U ovoj sezoni dolazi i do promjena u Sarajevskom zimsko-sportskom podsavezu. Kapetana Grahovca na čelu Podsaveza zamjenjuje dr Sreten Kalludercić. Nova uprava se, međutim, nije najbolje snašla. Već prvu prvenstvenu trku 12. februara slabo je organizovala. Samo tri kilometra nakon starta takmičari su zalutali, jer je snijeg zameo slabo postavljenu markaciju. Trka je poništena.

Ono što nije učinio Podsavez, uradili su entuzijasti SKI-kluba Sarajevo, koji su na svoje besprekorno organizovano prvenstvo uz svojih 25 članova doveli

i po tri takmičara iz »Romanije« i »Slavije«, dvojicu iz »Kosmosa« i dvojicu bez klupske pripadnosti.

Svi takmičari startovali su istovremeno u dvokružnoj trci dugoj 12 kilometara. Pobijedio je J. Živković, koji je stazu prešao za 1 sat i 11 minuta. Nagrađen je bronzanom plakom i bronzanom statuom skijaša.

Ova sezona je istoriji bosanskohercegovačkog smučarstva podarila dva značajna događaja: uz već opisanu »prvu utakmicu sarajevskih dama« počela je i izgradnja prve skakaoznice na Palama. Prije toga, takmičarska sezona je okončana nadmetanjem sličnom biatlonu — »utakmicom potrola sa gadanjem«, i međuklupskim prvenstvom 26. marta u organizaciji SK »Slavija«.

Prvi put su Sarajlije gledale prethodnicu biatlona (patrolno trčanje sa gadanjem).

Staza je bila duga 30 kilometara. Takmičari su startovali u sastavu tročlanih patrola. Bilo ih je osam. U svakoj — voda patrola i dva pratioca. Voda patrola je na strelištu gadao mete na daljini od 100 metara, a njegovi pratioci su istovremeno ispaljivali po pet manevarskih metaka. Najbolje vrijeme nosilo je 360 tački koliko i svih 10 pogodaka.

Ekipa »Romanije« bila je prva. Savladala je stazu za 57 minuta i 15 sekundi (360 bodova) i uz 180 bodova sa gadanja ubjedljivo je trijumfovala.

U aprilu 1933. Jugoslovenski zimski sportski savez organizovao je na Triglavu dvadesetodnevni kurs za smučarske učitelje. Vodio ga je čuveni Norvežanin Arne Gutermsen. Sarajevo je na kurs poslalo Vladu Hrisafovića, Dušana Kršmanovića i Dragu Cvijetića, koji su tako postali savezni smučarski učitelji. Godinu dana kasnije (od 25. februara do 18. marta) Hrisafović, Kršmanović i Josip Sigmond na Crepoljskom će organizovati prvi tečaj za smučarske instruktore i sudije. Voda tečaja bio je Dušan Tadić, a njegovi najuspješniji polaznici Božidar Ilić, Boleslav Felčar i dr Miroslav Debeljak.

SKI-klub će i 1935. godine organizovati kurs za srednjoškolske nastavnike, koji će okupiti tridesetak učitelja iz cijele zemlje. Glavni nastavnik smučanja na ovom kursu bio je Drago Ulaga, apsolvent fiskulture u Berlinu. Među istaknutijim kursistima bio je i Jaša Prodanov. SKI-klub je u ovom vremenu razvio i saradnju sa

vojskom. »Jugoslovenska pošta« 22. februara 1933. objavljuje:

»SKI-klub, u sporazumu sa generalom Đukićem, kao predsjednikom Olimpijskog odbora, odlučio je da na terenu Bjelašnice izvede vojničke patrolne vježbe. U tim vježbama bi sudjelovali osim članova SKI-kluba i članovi »Slavije«, »Romanije« i ostalih turističkih društava koja se bave zimskim sportovima. Izvodila bi se vježba patrola po prijedlogu Ministarstva vojske i mornarice, a u cilju obrazovanja i vaspitanja vojnog kadra. Pojedine patrolne biće snabdjevene puškomitraljezima i, eventualno, ukoliko terenske prilike budu dozvolile, i brdskim topovima. Vježbe će imati obilježje manifestacije smučarskih vještina pojedinih članova na dosta teškom terenu...«

Negdje u isto vrijeme, i »Soko« u svoj program rada uvodi smučanje. Održavaju se takmičenja, osposobljavaju kadrovi.

»Prvi smučarski tečaj, piše Drago Košarac, koji je organizovala Župa Sarajevo na Palama 1933. godine vodio je savezni smučarski učitelj Nande Majnik.

Kako je razvoj smučarstva uzео neobično velikog maha u svim sokolskim društvima tako se is-

to proširilo i na cijelu teritoriju Župe Sarajevo. Sarajevska župa održava već sljedeće godine, tj. 1934. svoj drugi smučarski tečaj na Palama, opet pod vodstvom Nande Majnika kojim je prilikom pomagala Zdenka Ažmanova, saveznica prvakinja u smučanju. Sa ova dva tečaja sokolstvo je u našim krajevima dobilo dosta dobrih smučara koji su u tom, a i kasnijem periodu mogli sa uspjehom propagirati smučanje u redovima »Sokola«. Značajno je napomenuti da se u razvijanju smučanja u sokolskim društvima naročito vodilo računa da se pored građanstva obuču što veći broj sokola-seljaka, koji bi opet mogli sa uspjehom širiti ovaj sport na selu, naravno, tamo gdje bi postojali uslovi za smučanje. Pošto je godine 1934. udaren čvrst temelj smučarstvu, to je na sastancima starješinstva »Sokola« odlučeno da se u sljedećim godinama vrši snažna propaganda smučanja u Bosni i Hercegovini...«

Smučanje ulazi i u škole. Jelena Dopuda piše:

»Godine 1934. Ministarstvo za fizičku kulturu Jugoslavije u Beogradu organizovalo je tečaj smučanja (30-dnevni) za nastavnike gimnastike srednjih škola u Jugoslaviji i pozvalo je 60 nastavnika i na-

stavnica. Tečaj se održavao na Pokljuki u Sloveniji. Iz Bosne i Hercegovine na tečaj sam ja bila pozvana od žena (tada sam bila nastavnica u Drugoj ženskoj gimnaziji i Učiteljskoj školi). Tečaj je bio veoma dobro organizovan. Osim više predmeta teoretske i praktične nastave, predavna je i metodika nastave smučanja za učenike i učenice, sa programom terenske vožnje do kristijanije, terenskih skokova, itd. Po povratku sa tečaja počela sam da prenosim to znanje, u prvom redu na učenike Učiteljske škole, smatrajući da je njima najpotrebnije da to nauče, kako bi poslije, kao učitelji, mogli da tome nauče svoje dake u osnovnoj školi, naročito u planinskim selima, gdje je djeci otežan dolazak u školu kada je veći snijeg. Upućivala sam ih i kako se prave »krplje«, koje sam vidjela u Sloveniji da nose seljaci po dubokom snijegu, jer je i to velika pomoć. Pričala sam im kako u Sloveniji seljaci mliječari nose kante mlijeka na ledima kao ranac, a voze se na širokim smučkama, odupirući se jednim štapom. Poslije više godina, kada sam sretala te svoje dake, kao učitelje, pričali su mi kako su mi veoma zahvalni što sam ih tome naučila. Kako njihovi daci

nisu mogli da nabave prave smučke, djeca su ih, uz pomoć učitelja, pravila od dasaka zvanih »duge«, koje su vadili iz starih bačava i bureta, koje su malo ulučene, a glatke, pa su ih nekako vezivali kajišima, nekad i žicom, za opanke. Zalila sam što nisam mogla da naučim sve dake Učiteljske škole smučanju, jer su tada ti daci bili siromašnog stanja, a škola nije imala mnogo sredstava za tu svrhu, pa smo nabavili samo pet pari smučki sa palicama. Ja sam vodila najstariji razred, izvan redovne nastave, obično na padine brda u Koševu, gdje je bila blaga padina sa završetkom u ravnici, idealan teren za početnike. Kraj te livade, preko ceste, držao je kafanu stanoznik toga kraja Simo Savić (s kojim sam se inače poznavala, jer je bio stariješina Sokolske čete Koševu, i tu joj je bilo sjedište). On je sa zanimanjem pratio kako ja učim dake, a kako su mogli da smučaju samo po petorica, jer smo imali samo pet pari smučki, ostali su morali da pažljivo posmatraju, on je dozvolio da ti posmatrači gledaju kroz prozore njegove kafane, a često ih je častio toplim čajem, naročito kada je bila velika ciča – zima. Sjećam se da je jednog dana (20. januara) bila temperatura

minus 26 stepeni, a to je hladnoća kada se lijepe trepavice i nozdrve. Jedan moj dak nikako nije mogao da namjesti vezove na cipelama, pa sam mu ja pomogla. Morala sam da skinem rukavicu, pa iako je to bilo brzo gotovo, meni se palac počeo smrzavati, i dugo vremena mi je trnuo zimi...»

Sve glasnije je u Sarajevu bivala priča o izgradnji prve skakaonice na Palama. Komisija, u kojoj je bio i Josip Sigmund, obavila je svoj dio posla, pa je uređenjem zemljišta na Kočovićevom imanju u oktobru 1933. počeo da se ostvaruje jedan dugi san.

Radovi na izgradnji skakaonice završeni su u januaru 1934. a njeno svečano otvaranje obavljeno je 11. februara.

»Jugoslovenska pošta« 9. februara piše:

»Skakaonica na Palama izgrađena je sva na skelama i postavljena na strmom terenu. No, uprkos toga, skela dostiže visinu od 16 metara. Čitava konstrukcija skele dugačka je 80 metara, a visinski odnos od najviše do najniže tačke iznosi 36 metara. Otvaranjem skakaonice naš bijeli sport ulazi u novu fazu svoga razvoja. Kroz dvije do tri sezone

marljivog treniranja smučari Sarajeva će moći da uzmu učešće na državnom prvenstvu koje se svake godine održava u Sloveniji, a ono se izvodi u kombinanim utakmicama (skokovi na daljinu i slalomu).«

»Bila je to lijepa, a i sasvim stručno izgrađena skakaonica za skokove do 30 ili najviše 35 metara, znači srednja skakaonica, sjeća se Drago Cvijetić. Njena konstrukcija bila je gotovo sva od drvene mase. Cijeli zalet bio je na gredama, a i najveći dio doskoka bio je izgrađen na sličan način. Iako je skakaonica bila mala, ona je Sarajlijama ipak imponovala svojom veličinom. Skakaonica je bila tu i očekivala momenat da pokaže sve svoje kvalitete. Ali, ko će da okuša sreću, da skače? Treba imati hrabrosti, ali i nešto više od toga. Treba vježbati, vježbati i istrajno trenirati. I čim je skakaonica bila gotova, Sarajevski zimsko-sportski podsavez je izdejstvovao da Jugoslovenski zimsko-sportski savez pošalje jednog stranog stručnog trenera za smučarske skokove, koji je u to vrijeme u Sloveniji radio sa slovenačkim skakačima. I trener je stigao. Bio je to mlad i vrlo simpatičan Norvežanin. Zvao se Bjern Jar. Odmah je pristupio poslu. Ostao

je desetak dana u našoj sredini...»

Drago Cvijetić je za držao u uspomeni i trenutak svečanog otvaranja:

»Bio je lijep i sunčan zimski dan mjeseca februara 1934. godine. Oko skakaonice okupio se velik broj gledalaca, najviše Sarajlija. Bilo je tu dosta i seljana sa Pala i bliže okoline.

Kada se skakač Norvežanin sa vrha zaleta skakaonice otisnuo i sjurio niz zalet, a zatim fijuknuo kroz vazduh i u lijepom stilu doskoko do bi se zaustavio na kraju ravnog isteka, publika ga je za taj 'podvig' nagradila burnim pljeskom. Još nekoliko puta je plavokosi Bjern Jar odlazio na vrh zaleta, spuštao se i skakao a da nijednom nije pao. Od naših (domaćih) skakača tom prilikom sa uspjehom je skakao Grujo Samarđić, seljačić s Pala, i Đuro Terek iz Sarajeva, sa padom. Možda je bio i još neki domaći skakač, ali se ne sjećam njihovih imena. Svima prisutnima je bilo jasno da je ta smučarska skakaonica dobro sagrađena, da su smučarski skokovi lijep sport i da nisu opasni. I tako je svečano otvaranje skakaonice na Palama proteklo u najboljem redu, a simpatični Norvežanin je to veče od Podsaveza primio na po-

klon ukusan veliki pehar u znak sjećanja na boravak među sarajevskim smučarima...»

Ovog značajnog događaja sjeća se i Boban Ilić.

»Prvo takmičenje, kaže, održano je 11. februara 1934. godine, istog dana kada je skakaonica bila otvorena. Skakali smo Jar Bjern, Grujo Samardžić, Stjepan Bek, Josip Terek, Zdravko Čović, Stanko Zadnikar, Vojo Ilić, Jakica Gaon, ja... Bio je to zaista veliki smučarski događaj, prava senzacija za mnoge koji su prvi put vidjeli jedan ovakav objekat. Bilo je to propagandno takmičenje, u povodu svečanog otvaranja, a prvo zvanično je organizovano 18. februara. Bilo je to prvo prvenstvo Sarajevskog zimsko-sportskog podsaveza u smučarskim 'skokovima' i uopšte prvo takmičenje u ovoj disciplini u Bosni i Hercegovini. Prva šampionska titula pripala je Gruju Samardžiću, drugi je bio Stanko Zadnikar, a treći Đajić...»

»Jugoslovenska pošta« u broju od 19. februara piše:

»Održana je prva utakmica u skokovima na Palama. Na ovom takmičenju pobijedio je Grujo Samardžić sa 108,7 tačaka od maksimalnih 120. Sva tri skoka bila su bez pada, a izvedena su u dobrom sti-

lu (skokovi: 14,5 – 14,5 – 15 metara), drugi je bio Stanko Zadnikar, a treći Slobodan Đajić...»

Učenici Bjerna Jara primjetno su napredovali, ali ih je njihov učitelj zbog drugih obaveza morao brzo da napusti. Ispraćen je sa zahvalnošću, toplo, drugarski.

»Oproštaj od Bjerna, nakon njegovog kratkog boravka u Sarajevu, organizovali smo u mojoj kući, kaže Svetozar Kaluderčić. Bjern je imao dvadesetak godina. Govorio je nje-mački. Nije htio da proba ni slatkiše ni piće, jedino je uzeo parče bureka i ze-ljanice. Nama je to bilo neobično, pa smo ga upitali da li bi možda želio nešto drugo. Odgovorio nam je da je sve u redu, ali da se ne može biti vrhunski sportista ako se ne pazi na ishranu. Pričao nam je kako je počeo da skače kao dvanaestogodišnji dječak i da je od tih prvih dana vrlo disciplinovan, da ne zna za alkohol, duvan, jaku hranu... 'Samo tako se mogu postići vrhunski rezultati', rekao je. Inače, bio je to u ono vrijeme skakač evropske vrijednosti.»

Bjern je otišao, a sarajevski skakači su nastavili sa radom. Sve češće su se vidali na paljanskoj skakaonici koja, iako je otvorena, nije bila potpuno za-

Austrijanci na vrhu Bjelašnice (Observatorija iz prvih godina ovog vijeka)

Smučari na Bjelašnici 1925.